

учнівського колективу; туристські походи місцями бойової слави сприяють формуванню в допризовників патріотичних почуттів і переконань за умов, якщо вони проводяться не як окремі військово-патріотичні заходи класу, загальноосвітньої школи, а спільно з іншими сучасними формами військово-патріотичного виховання молоді, що готується до військової служби в Збройних Силах України.

Література

1. Зубалій М.Д. Форми військово-патріотичне виховання допризовної молоді / М.Д. Зубалій. – К., 2010. – 272 с.
2. Зубалій М.Д. Пішохідний і лижний туризм / М.Д. Зубалій, В.С. Петровський. – К. : Здоров'я, 1984. – 128 с.
3. Зубалій М.Д. Пішохідний туризм / М.Д. Зубалій. – К. : Здоров'я, 1977. – 88 с.
4. Шашло Т.М. Військово-патріотичне виховання шкільної молоді / Т.М. Шашло. – К. : Рад.школа, 1969. – 240 с.

Л. В. Канішевська

м. Київ

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДО ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ВІДКРИТОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Розглянуто специфіку підготовки старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві, визначено педагогічні засоби щодо вирішення проблеми.

Ключові слова: підготовка старшокласників, життєдіяльність, школа-інтернат, відкрите суспільство.

Підготовка старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві є важливою проблемою, оскільки в цих закладах виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, діти з проблемних і матеріально незабезпечених сімей, які потребують особливої уваги з боку суспільства.

Готовність старшокласників шкіл-інтернатів до самостійної життєдіяльності у суспільстві – інтегральна особистісна якість, яка свідчить про сформованість стійких особистісних характеристик як передумов успішного самовиявлення у житті.

Без врахування таких специфічних чинників, як недоліки навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи-інтернату, соціальне сирітство, специфіка контингенту учнів шкіл-інтернатів, негативні аспекти впливу інтернатного закладу на психологічний та соціальний розвиток вихованців та організаційно-педагогічні проблеми функціонування шкіл-інтернатів, особливості раннього юнацького віку, неможливо визначити дієвість тих чи інших педагогічних засобів, проектувати виховні стратегії щодо підготовки старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві.

Розглянемо недоліки навчально-виховного процесу, які, на нашу думку, заважають підготовці старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві. Ці чинники породжуються цілим рядом суперечностей:

– між замовленими суспільством і особистістю цілями та існуючою

системою шкільної соціалізації:

– між потребою в розвитку системної компетентності випускника загальноосвітньої школи та безсистемною організацією різних позакласних форм освітнього процесу;

– між зростаючою потребою старшокласників у самостійності та збереженні домінуючої ролі вчителя як організатора навчально-виховного процесу;

– між бажанням більшості старшокласників активно впливати на життя школи, організацію позаурочної діяльності, з одного боку, та бюрократичними формами, характером шкільного самоврядування, – з іншого [2, с. 147].

Ці суперечності відображаються на процесі підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві, оскільки ускладнюються рядом чинників:

1. Засвоєння основного обсягу інформації на уроках проходить на рівні запам'ятовування та відтворення правильних відповідей, що, загалом, виявляє репродуктивний характер навчання старшокласників, хоча й сприяє їх успішній підготовці до незалежного тестування, складання іспитів тощо. Школа, як і раніше, готує людину “знаючу”, а не людину, яка здатна вирішувати життєві проблеми

2. Орієнтація на середнього учня, формальні вимоги до всіх учнів без диференціації їхніх здібностей та інтересів; надмірна опіка, яка гальмує розумовий розвиток старшокласників шкіл-інтернатів, знижує їхню навчальну активність та породжує в школі атмосферу нудьги та безвідповідальності.

3. Сучасний освітній процес створює сприятливі умови щодо інтеріоризації досвіду людства, але можливості щодо індивідуалізації старшокласника у навчально-виховному процесі обмежені. Отже, інтеріоризуючи досвід людства, старшокласник має обирати свою соціальну позицію відносно основних сфер життєдіяльності.

4. Значним недоліком організації навчально-виховного процесу у школах-інтернатах є те, що позаурочна виховна діяльність часто має розважальний характер, у результаті чого учні звикають до легкодоступних, поверхових форм організації дозвілля.

5. Сучасна загальноосвітня школа-інтернат не готує випускників, здатних досить зріло брати участь у політичному житті країни.

6. Профорієнтаційна робота в сучасній загальноосвітній школі-інтернаті не до кінця вирішує завдання підготовки молодшої людини до вибору професійної діяльності. Дуже часто проблему їхнього професійного самовизначення вирішують інші: професійна система закладів інтернатного типу, як правило, тісно пов'язана із середніми спеціальними закладами, навчаючись у яких, вихованці перебувають на повному державному забезпеченні. Оскільки професійне самовизначення є складовою особистісного самовизначення, то це надалі може відобразитися на всьому ході становлення особистості.

Слід зазначити, що названі недоліки навчально-виховного процесу значно заважають підготовці старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у

відкритому суспільстві.

Становлення особистості вихованця інтернатного закладу, як правило, проходить в умовах соціального сирітства.

У школах-інтернатах зосереджений специфічний контингент учнів, для яких характерними є: наявність деприваційного синдрому; втрата інтересу до навчання; труднощі у спілкуванні з оточуючими, поверховість почуттів; складність у сфері самопізнання; агресивність, схильність до нервових зривів, депресія, пасивність, підвищена вразливість, порушення емоційних контактів з оточуючими, недовіра до дорослих, почуття відчаю та безнадійності; орієнтація на пристосування; відсутність можливості засвоєння позитивного соціального досвіду батьків або засвоєння негативного асоціального батьківського досвіду тощо.

Отже, специфіка контингенту вихованців інтернатних закладів суттєво ускладнює процес підготовки до самостійної життєдіяльності.

Наступний специфічний чинник, що значно ускладнює процес підготовки старшокласників інтернатних закладів до самостійної життєдіяльності, – негативний вплив умов інтернатних закладів на психічний, соціальний розвиток учнів, а саме: заорганізованість життєдіяльності школярів, наслідками якої є орієнтація поведінки дитини на тотальний контроль з боку педагогів; превалювання авторитарної педагогіки; формалізм у виховній роботі: “педагогіка заходів”, відсутність індивідуального підходу до дитини, гіперопіка вихованців; недостатні можливості щодо формування соціальної відповідальності вихованців; обмеження соціального простору, наслідками якого є: вимушена адаптація до великої кількості однолітків, труднощі спілкування тощо; організаційно-педагогічні проблеми функціонування шкіл-інтернатів.

Відхилення в розвитку особистості дитини, що виховується в умовах школи-інтернату, найбільш помітні в підлітковому та ранньому юнацькому віці.

Юнацький вік взагалі та рання юність зокрема становлять групу підвищеного ризику. По-перше, даються взнаки внутрішні труднощі перехідного віку, починаючи з психогормональних процесів та закінчуючи перебудовою Я-концепції. По-друге, суміжність та невизначеність соціального стану юнацтва. По-третє, суперечності, що обумовлені перебудовою механізмів соціального контролю: дитячі форми контролю, що засновані на додержанні зовнішніх норм і слухняність щодо дорослих уже не діють, а дорослі засоби, що передбачають свідому дисципліну та самоконтроль, ще не склалися та не зміцніли [1, с. 175].

Значна кількість названих чинників, які ускладнюють підготовку старшокласників шкіл-інтернатів до життєдіяльності у відкритому суспільстві, можуть бути усунені педагогічними засобами, а саме:

– залучення старшокласників шкіл-інтернатів соціальної діяльності, що домає, природно, просоціальний характер із засвоєння соціального досвіду, при цьому звертати увагу не тільки на рівень інтеріоризації старшокласниками соціальних норм та відносин, а й цінностей, яких потребує сучасність;

– сприяти усвідомленню старшокласниками шкіл-інтернатів соціальних відносин (основ конституційного устрою, прав, свобод, громадянської відповідальності, ролі сім'ї та суспільства тощо), оволодінню старшокласниками школи-інтернату основними соціальними ролями “громадянин”, “фахівець”, “сім'янин”;

– урізноманітнити обстановку та форми соціального життя; створити розвиваюче середовище, яке максимально сприяє розширенню соціалізації у трьох основних сферах: діяльності, спілкуванні, самопізнанні. Цьому буде сприяти активна участь вихованців у роботі шкільного самоврядування. Необхідно надати учням можливість пропонувати свої варіанти щодо облаштування життя та побуту, навчальних приміщень та шкільної садиби тощо; будувати взаємодію з вихованцями на основі педагогічної підтримки;

– у процесі роботи спиратися на прогресивні тенденції цього віку: прагнення щодо утвердження власних можливостей у спілкуванні з оточуючими, новими соціальними очікуваннями, готовність до засвоєння нових видів діяльності, бажання (не завжди усвідомлене) бути корисним суспільству, потребу знайти гідне місце у взаємовідносинах з людьми.

Література

1 Кон И. С. Психология старшеклассника / Игорь Семенович Кон. – М. : Просвещение, 1982. – 207 с.

2. Образовательный процесс в начальной, основной и старшей школе / [под ред. А. П. Тряпициной]. – М. : Владос, 2001. – 243 с.

А. В. Корнієнко

м. Київ

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ГУРТКАХ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. В статті розкрито основні положення методики формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: соціальна компетентність, гурток декоративно-ужиткового мистецтва, позашкільні навчальні заклади.

Сформованість соціальної компетентності у вихованців позашкільних навчальних закладів обумовлює прояв та розвиток важливих людських якостей особистості, ставлення до праці, оволодіння соціальним досвідом. Соціальна компетентність характеризує взаємодію людини із суспільством, соціумом, іншими людьми, виступаючи як сукупна характеристика громадянської зрілості.

Мета статті – розкрити методику формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового мистецтва позашкільних навчальних закладів, використану нами на етапі формувального експерименту.

У своєму дослідженні ми припустили, що ефективно формування соціальної компетентності підлітків у гуртках декоративно-ужиткового